

Po stopách zdraví a nemoci člověka a zvířat VII., Technické muzeum v Brně

Ve dnech 6.–7. 9. 2017 se odehrál v prostorách Technického muzea v Brně VII. ročník mezioborového odborného semináře s názvem *Po stopách zdraví a nemoci člověka a zvířat*, s podtitulem odkazujícím k historii a současnosti medicíny, farmacie a veterinárního lékařství. Na jeho realizaci se podílely ve spolupráci s TM následující subjekty: Zdravotnické muzeum Národní lékařské knihovny v Praze, České farmaceutické muzeum, středisko Farmaceutické fakulty v Hradci Králové a Společnost pro dějiny věd a techniky. V průběhu konferenčního dění se představilo 27 přednášejících a zaznělo 28 příspěvků s interdisciplinárním zaměřením a mezinárodním dosahem. Některé z osobností se účastnily semináře opakovaně už v předešlých letech a prohloubily tak témata k jednání nadnesená při minulých setkáních. Seminář byl rozčleněn tematicky do pěti bloků, z nichž první se věnoval muzejnictví a jeho významným a zapomenutým osobnostem, druhý a třetí poukázal na různorodá témata z historie lékařské praxe a oblasti lázeňství, čtvrtý postihl rovinu vzdělávání, výuky, vědy a výzkumu a závěrečný, pátý blok byl věnován oblasti lékařské praxe, zdravotnictví a osvěty s přihlédnutím k lidovému léčitelství.

První jednací den zahájil příspěvek absolventky a vědecké pracovnice Veterinární a farmaceutické univerzity Brno (VFU) Tünde Ambrus, která představila novou farmaceuticko-historickou expozici s názvem *Farmacie známá i neznámá* na Farmaceutické fakultě VFU, která vznikla v letech 2015–2016 pro studijní účely jako součást vzdělávání studentů farmacie a pro odbornou veřejnost. Autorka zároveň ve svém příspěvku

představila historii a vývoj institucionálního zázemí farmaceutického vzdělání na tehdejší území ČSR od roku 1947, jehož kontinuita byla několikrát přerušována, slučována a následně navracena na akademickou půdu. Následující příspěvek Lindy Vasilové z Univerzity Komenského (UK) v Bratislavě přiblížil osobnost autora starověkého římského veršovaného rukopisu *Liber medicinalis* známého jako Quintus Serenus nebo také Sammonicus z období 2.–3. století n. l. a zaměřil se na specifika jeho léčebných doporučení jako součásti antické medicíny spolu s využitím magických formulí. Zuzana Schierová z Hrdličkova muzea člověka připomněla významnou osobnost závěru 19. a první poloviny 20. století – vědce, lékaře a antropologa Jindřicha Matiegku (1862–1941), který stál za založením Ústavu pro choromyslné v Bohnicích a spolu s Alešem Hrdličkou za vznikem Hrdličkova muzea člověka při Přírodovědecké fakultě UK v Praze. Následoval vzpomínkový příspěvek Pavla Braunera (VFU) k 130. výročí narození významné osobnosti v dějinách české veterinární medicíny, Františka Štencla (1887–1978), který zasvětil svůj život zootechnice a problematice chovu koní a skotu. S obdobným příspěvkem vystoupil také Ladislav Dedek z téhož pracoviště, který seznámil posluchače s životem a dílem Jana Černovského (1892–1939) z Veterinárního ústavu v Ivanovicích na Hané, jenž strávil podstatnou část svého života bádáním ve Státním diagnostickém a séroterapeutickém ústavu v Praze.

Druhý blok přednášek zahájil Jiří Jindra z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., který přítomné uvedl do soukolí procedur vztahujících se k udílení

Nobelových cen a představil data týkající se 31 laureátů za fyziologii nebo medicínu z let 1945–1960. Následující příspěvek Jarmily Platové (Univerzitná nemocnica Luisa Pasteura v Košicích) přenesl posluchače na Slovensko a přiblížil život lékaře a výzkumníka Bernarda Gomboše, který se zabýval oborem pracovního lékařství a chorob z povolání na Klinice pracovního lékařství ve fakultní nemocnici v Košicích. Za svého života výrazně přispěl ke zlepšení pracovních podmínek u rizikových povolání. Za hranicemi zůstal i následující exkurz do tehdejšího královského města Prešpurk a do jeho sirotčince založeného roku 1832, o němž pojednal ve své pamětní publikaci Paul Ballus (1783–1848). Tohoto autora nám přiblížily Beata Ricziová a Olga Vaneková z UK v Bratislavě, které se pokusily o analýzu Ballusova textu a přiblížení tehdejší sociální práce a její proměny v 19. století. V podobném duchu se nesl i navazující příspěvek Kataríny Pekařové z Univerzitní knihovny v Bratislavě, která pohovořila o činnosti evangelických nemocnic a diakonií na Slovensku v 19. století. Že jejich úloha nebyla snadná, dokládá i fakt, že z 349 zdravotnických zařízení na území tehdejších Uher jich bylo v roce 1896 pouze 9 protestantského vyznání. Do prostředí Slovenské republiky byl situován i referát Radky Palenčárové ze Slovenské akademie věd (SAV), který byl podobně jako předchozí dva příspěvky zasazen do 19. století a zabíral se tématem péče o zdraví v písemných pramenech uložených v knihovně Jána Bocatia v Košicích. Poslední příspěvek druhého bloku od Ilony Pavelkové z Muzea Těšínska nás zavedl do historie lázeňského prostředí, konkrétně do oblasti Slezska, a popsal postupný vývoj a charakteristiku lázeňských komplexů, jejich architektury i léčebného zaměření.

Třetí blok jednání započal rovněž příspěvkem o lázeňství, tentokrát na území Slovenska. Referát přednesla Marcela

Domenová z Prešovské univerzity (PU), která se zaměřila na proměnu zdravotnictví a lázeňství v Prešově od poloviny 17. století a působení cechu holičů a felčarů až po služby poskytované městským špitálem a chudobincem. O tom, jak se vyvíjelo lázeňství na území Slovenska, pojednal na příkladu Bardejovských lázní Patrik Derfiňák (PU), který poukázal na vývoj a proměny lázeňského centra od konce 18. století do současnosti. V podobném duchu, i když z nemocničního prostředí, se nesly následující dva příspěvky. První zmapoval činnost civilní správy v původně vojenských polních nemocnicích na Moravě na počátku 19. století a přednesl jej Jiří Luňáček z Úřadu práce ČR – krajské pobočky v Olomouci. Přiblížil důvody převodu vojenských polních nemocnic pod civilní správu a změny v jejich způsobu fungování jak z pohledu organizačně-technického, tak personálního. Druhý příspěvek Petera Kovaľa (PU) se na základě archivních dokumentů a číselných statistik zabíral dějinami městské nemocnice v Prešově převážně ve 20. a 30. letech 20. století. První jednání zakončil svým referátem František Dohnal z Farmaceutické fakulty v Hradci Králové, který přiblížil vývoj organizace zdravotnické pomoci v československém legionářském vojsku v Rusku u příležitosti 100. výročí bitvy u Zborova.

Následující den byl zahájen blokem přednášek tematicky spadajících do oblasti vzdělávání, vědy a výzkumu. Jako první vystoupila Elena Ferencová z UK v Bratislavě, která pohovořila o historickém významu uchování didaktických pomůcek v medicínském studiu s odkazem na J. A. Komenského. Připomněla zúčastněným posluchačům, že nejvíce vnímáme a vstřebáváme poznatky zrakem (až 80 %), méně pak sluchem (12 %) a jen nepatrně hmatem (5 %). Ze zcela jiného, avšak neméně zajímavého hlediska přispěla k tématu i Sandra Sázelová

z Masarykovy univerzity a Archeologického ústavu AV ČR, v. v. i., která na studiu kosterních pozůstatků mladopaleolitické vlčí populace indikovala její interakce s člověkem. Další dva příspěvky Antonína Holuba (VFU) byly věnovány veterinární problematice, oba se zaměřovaly na institucionální ukotvení zvěrolékařského výzkumu, respektive na jeho nelehkou pozici ve složitém období okupace v letech 1939–1945. Následující referát Evy Králové z UK v Bratislavě připomněl 150. výročí narození Marie Currie (1867–1934) a význam její dalekosáhlé vědecké činnosti v oblasti radiologie, radiobiologie a radioterapie. Poslední příspěvek tohoto bloku patřil Evě Morovicové z UK v Bratislavě, která přiblížila situaci ve farmaceutickém vzdělávání a zmínila důvody, které vedly k založení samostatné Farmaceutické fakulty UK v Bratislavě.

Poslední blok konferenčního jednání zahájila svým příspěvkem Anna Falisová ze SAV ve spolupráci s Vojtechem Ozorovským z UK v Bratislavě, kdy pohovořila o organizaci protiepidemické služby na Slovensku od roku 1918 do 60. let 20. století. S analýzou oblastí zdraví a situací zdravotnictví v tisku, konkrétně na stránkách Slovenského lidu (přílohy deníku Slovenský východ) v meziválečném období, vystoupil Ján Džujko (PU). Následně Dana Motyčková a Kateřina Sedlická z Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i., (EÚ AV ČR) představily posluchačům dvě

lécitelské osobnosti ze západních Čech – Annu Brejchalovou a její snachu Marii Brejchalovou-Paškovou, obě známé pod přezdívkou „Mrtnická bába“, které ve své době platily za uznávané léčitelky v oblasti Manětínska a Plzeňska. Na jejich referát navázala Veronika Beranská (EÚ AV ČR) příspěvkem o léčení v krajské komunitě volyňských Čechů na Ukrajině v období 2. světové války, které si zajišťovali krajané svépomocí či za přispění babiček-léčitelek, felčarů a porodních bab. Závěrečné dva příspěvky se týkaly péče o domácí zvířata a jejich produkty. Anna Hřčková z Muzea Novojičínska, p. o., představila prosperitní a ochrannou magii v péči o hospodářská zvířata a zařikávání nemocí v tradiční zemědělské a domácí kultuře Novojičínska. Konferenci zakončila Šárka Hejlová z VFU Brno, která pohovořila o tzv. přednostním mléku jako protějšku k povinně zavedenému pasterování mléka ve 30. letech 20. století.

Všichni zúčastnění měli dostatek prostoru pro získání nových a prohloubení stávajících poznatků z širokého spektra probíraných odborných témat. Technické muzeum v Brně vydá v roce 2018 opět kolektivní monografii vycházející ze závěrů letošního ročníku interdisciplinárně zaměřeného semináře ve své edici Acta Musei technici Brunensis.

Veronika Beranská (EÚ AV ČR, v. v. i.)

11. sjezd českých historiků. Olomouc 13.–15. 9. 2017

První sjezd československých historiků se po vzoru velkých mezinárodních historických kongresů konal v Praze v září 1937. Po válečné cézuře se další setkání uskutečnilo roku 1947, v době totalitárního režimu probíhaly sjezdy s mnohaletými

přestávkami a až po roce 1989 se ustálila jejich pravidelná pěti až šestiletá periodicita (poslední proběhl roku 2011 v Ostravě). Sjezdy českých historiků a historiček organizované Sdružením historiků České republiky a pečlivě vybraným,